

Răzvan Voncu Povești înțelepte și originale

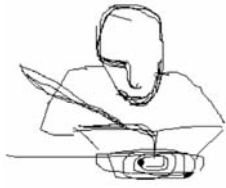

ANDREI CORNEA

Unele dintre cele 54 de „povești” reunite în volum de către Andrei Cornea au fost, inițial, tipărite în revista 22. Nu știu exact câte, căci nu am în față colecția publicației. Dar nu asta e important, ci faptul că, publicate separat, într-o revistă de actualitate, textele au fost considerate fie niște „violons d'Ingres” ale filosofului, fie niște parabole transparente ale politicii de zi cu zi: un soi de „bate șaua să priceapă iapa”, ținând cont că autorul lor este și un publicist impenitent.

De-abia publicarea în volum a relevat adevărata lor miză literară, tipul de discurs (foarte original) creat de autor și, nu în ultimul rând, existența unui etos prozastic, în spatele umorului și al blândului scepticism de care „poveștile” nu fac economie. Pe scurt, după cum au spus și unii critici, Andrei Cornea face, în acest volum, literatură, nu publicistică subtilă sau filosofie agreabilă.

Există în carte trei categorii de „povești”: 1) rescrieri ale parabolilor biblice, 2) reciclări ale poveștilor clasice (gen *O mie și una de nopți*), și 3) texte create de Andrei Cornea în maniera parabolilor biblice sau a poveștilor clasice. Un comentator grăbit s-ar repezi, probabil, să puna eticheta postmodernismului peste aceste creații, datorită prezenței unor procedee ca *reciclarea stilurilor tradiționale*, *parodia*, *pastișa* sau a *manierismului*. Numai că, spre deosebire de postmoderni, Andrei Cornea, deși întrebuițează conștient și deliberat respectivelor procedee, o face la modul ingenuu, punându-se – de pildă – în ipostaza de creație a creatorului popular. Ludicul, la rândul său, nu este un scop, ci un mijloc, și încă unul natural, provenind din însăși structura sufletească a scriitorului, care este un om cu un fin simț al umorului. „Povestitorul” pare că se joacă, dezbrăcând veșmintele sobre ale filosofiei și îmbrăcându-le pe cele, mai ghidușe, ale copilăriei literaturii. Însă, pentru cine știe să citească, stratul vesel al acestor povești nu reușește să ascundă palierul lor serios: neliniștea, anxietatea, chiar spaima în fața condiției umane. Din ele se alimentează întregul demers prozastic al gânditorului. I din tulburarea pe care o resimte, atunci când sesizează distanța enormă dintre înțelepciunea pe care o recomandă textele canonice – fie ele biblice sau folclorice – și neînțelepciunea pe care o practică omul, de când se

CRONICA LITERARĂ

știe. Ar fi însă să cădem în capcana facilității, dacă am spune că Andrei Cornea recurge la aceste „povești” pentru că nu mai crede în filosofie și în capacitatea ei de a schimba ființa umană. Literatura sa se naște tocmai pentru că filosoful, spirit irepresibil iluminist, continuă să spera că omul este nu numai o ființă gânditoare, ci și una capabilă să se îmbunătățească din interior, prin recursul la morală și înțelepciune.

O primă observație: în mod surprinzător, Andrei Cornea se relevă, în aceste texte (mai mult decât în toată creația sa filosofică de până acum), ca un spirit religios. Nu unul în sensul restrâns al termenului – adică de fidel al unei religii, ci în cel larg: este un spirit neliniștit, care caută în permanență înțelesurile din spatele realității, și pentru care textele religioase, fie că este vorba de Vechiul sau de Noul Testament, există numai întrucât mai rodesc și astăzi în om. Îmi place, de aceea, foarte mult modul simplu, direct și relaxat în care „conversează” cu Dumnezeu, ca și trăirea autentică a incertitudinilor și îndoielilor din care se alcătuiește, în fond, viața sufletească a omului contemporan. Îndoiala metodică și raționalismul sunt îmblânzite în/ prin povestire, datorită umorului și inteligenței, repet termenul, *blânde*, semn că religiozitatea lui Andrei

Cornea stă sub semnul toleranței și al înțelegerii pentru ceea ce este omenesc. Singura intoleranță a autorului este cea față de intolerabil, ca să zic așa. Această *măsură în toate*, rod al lecturilor clasice și al frecventării moralei, face ca, oricât de „impertinente”, pentru habotnici, pudibonzi și fundamentalști, „apocrifele” lui să fie profund autentice. Ele alcătuiesc, în fapt, un mic repertoriu al neliniștilor și nelămuririlor contemporane, ce vizează existența Răului, inutilitatea (aparentă) a înțelepciunii sau a

moralei, granița tot mai subțire dintre Bine și Rău ș.a.m.d.. Andrei Cornea cunoaște bine textele biblice, atât pe cele din Vechiul Testament, cât și pe cele din Noul Testament, și le cunoaște *practic*. Se vede că a meditat și meditează des asupra lor, căutându-le, cum spuneam, înțelesurile, și că îl preocupă modul în care oamenii se raportează la ele, indiferent de religia căreia i se închină.

Iată, de pildă, o iscusită „apocrifă” intitulată *Tăcerea lui Iona*. Tuturor ne este cunoscut episodul din Vechiul Testament, care-l are ca erou pe acest profet. Andrei Cornea îl rescrie, altfel decât Sorescu, dându-i o interpretare nouă. Profetul, trimis de Iahve, se duce la Ninive să îi prevină pe locuitorii asupra mâniei divine și să îi îndemne să se îndrepte. Aceștia îi ascultă mesajul, îl cred, se pocăiesc și îndepărtează astfel pedeapsa pe care le-o hărăzise Dumnezeu. Apoi Iona face același lucru și în Babilon, numai că locuitorii de aici, auzind că sfârșitul lumii nu venise la Ninive, îl consideră un profet mincinos și nu îl ascultă. Sfârșitul prorocit de Iona vine sub forma ciumei. Întrucât incredibilitatea profetului fuse deja zdruncinată la Ninive – căci prorocitul sfârșit al cetății nu venise – nimeni nu a făcut legătura între neascultarea lui Iona și ciurma din Babilon. Nedumerit, eroul biblic îl chestionează pe Dumnezeu, iar concluzia dialogului este că, pentru a fi salvat Babilonul, trebuia ca Ninive să piară și invers. Iar rezultatul, constată Iona, este că „Oricum o dai, unul dintre orașe e nimic... Cât despre supraviețuitori, sunt toți la fel de răi și de necredincioși ca înainte!” (p. 116).

Evident, avem de-a face, în Iona al lui Andrei Cornea, cu un *alter ego* al intelectualului în societatea de consum, al cărui mesaj este fie ignorat, fie răstălmăcit. De unde caracterul implacabil al Răului, îninteligibilitatea mesajului divin și generalizarea anomiei în lumea modernă. Consecința asupra căreia avertizează scriitorul este *tăcerea* intelectualului: confruntat cu un Dumnezeu care îl folosește, fără să îl prevină asupra scopurilor sale superioare, și cu niște oameni care nu îl înțeleg, gânditorul de azi simte tentația irepresibilă a retragerii în tăcere, căci discursul său a devenit inutil. Teribilă profecție!

Altele însă sunt mai clemente în fața umorului tonic (căci alimentat de inteligență) al scriitorului. Vă recomand „poveștea” intitulată *Educaria* (pp. 117-123): o parabolă „pe dos” despre excesul de încredere în educație și educabilitate. Într-o țară utopică, numită Educaria, locuitorii descoperă nu numai educabilitatea științifică și tehnică, ci și pe cea morală. Și o duc până la capăt. Capăt care, în logica implacabilă a naratorului, înseamnă extincția totală a Educariei, ca urmare a dispariției Răului. Cu alte cuvinte, Răul este necesar în lume – desigur, în doze suportabile – tocmai pentru a face posibil Binele. Nu altceva ne învață Biblia, cu observația că, jucându-se (cu seriozitate) pe palierul unor concepte contemporane, în special cel de *educație*, Andrei Cornea scoate din această parabolă un înțeles ceva mai comprehensiv față de limitele omului. Morala parabolei sale pare a fi aceea că orice concept pozitiv (cum este cel al perfecționării morale), împins la extrem, devine distructiv. În fond, nu aceasta ne-au învățat, pe pielea noastră, totalitarismele secolului trecut?

O „povește” amuzantă și instructivă – pentru că este cumva „în doi peri” – este cea intitulată *Intrigantul* (pp. 41-43). Andrei Cornea introduce, în clasică fabulă *Corbul și vulpea*, un al treilea personaj: Intrigantul. Acesta le arată celor două personaje, inițial prietene la cataramă, că relația lor perfect armonioasă nu le aduce nici un profit. Și le îndeamnă să procedeze ca în fabula lui La Fontaine: prefăcându-se, Corbul să se lase păcălit de Vulpe. La întrebarea lor „ce am avea noi doi de câștigat?”, Intrigantul răspunde sibilinic: „*Nemurirea* (s.a.)” (p. 43). „Poveștea” e, deci, pe jumătate hazlie – căci știm din La Fontaine continuarea ei, în sensul celor recomandate de Intrigantul – și pe jumătate (trist de) adevărată: prețul gloriei, al succesului, este, adesea, călcarea în picioare a moralei, prieteniei, sincerității etc..

Închei spunând că *Povești impertinente și apocrife* nu este rezultatul unei pauze de relaxare a filosofului. Ci literatură în adevăratul înțeles al cuvântului. Andrei Cornea reușește să rescrie texte de notorietate, desfăcându-le resorturile logice și modificându-le structurile narrative, fără a le altera – ba chiar sporindu-le – conținutul moral. Performanța îl trădează pe scriitorul de vocație. □

Andrei Cornea – *Povești impertinente și apocrife*, Editura Humanitas, București, 2009

